

ידע לטובת הכלל

מאת פרופ' אורה לימור

במסגרת מגמה עולמית של מוסדות אקדמיים להעמיד נכסי ידע לרשות הציבור הרחב באמצעות רשת האינטרנט, משיקה האוניברסיטה הפתוחה בימים אלה מיזם ייחודי וחדשני, שבמסגרתו יועלו לרשת האינטרנט, לשימוש חופשי וללא תשלום, עשרות ספרים, מערכי שיעור, מצגות וחומרי עזר אחרים. מטרת המיזם, המכונה **פאר** (ראשי תיבות של "פתיחת אוצרות רוח"), היא להעמיד את ספרי הלימוד בעשרות קורסים אקדמיים וכן חלק מהידע הרב שנצבר באוניברסיטה הפתוחה לטובת הציבור הרחב בארץ ובעולם. במסגרת הפרויקט, הממומן ברובו בתרומה מקרן יד הנדיב, יועלו לרשת הספרים הנלמדים בכ־50 קורסים. עשרת הראשונים הועלו עם השקת המיזם.

פרופ' אורה לימור
סגנית הנשיא לעניינים אקדמיים
באוניברסיטה הפתוחה.

נגיש היום בבתי אב רבים או לפחות בבתי ספר ובמוסדות ציבור. חזון הפרויקטים של שיתוף ידע הוא להשתמש באינטרנט כבקטר המוביל קרונות ידע

ותרבות. בארץ יש לדבר חשיבות מיוחדת, לאור הנתונים המדאיגים על מצב החינוך, במיוחד בקרב שכבות חלשות בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית, והשחיקה המתמשכת בתקציבי החינוך וההשכלה הגבוהה. דוחות שנכתבים לאחרונה מטעם מוסדות מובילים כמו המועצה להשכלה גבוהה והאקדמיה הלאומית למדעים, מתריעים על המדרון החלקלק שבו מתדרדרת ההשכלה בישראל ומצביעים על הצורך לאחד כוחות ולשתף פעולה על ידי יצירת מוקדי מחקר ומרכזי ידע ארציים.

האינטרנט הוא כלי רב עוצמה להשגת מטרה זו ופתיחת אוצרות ידע על ידי גופים מוסמכים ואחראיים היא צעד בכיוון הנכון. האחריות והסמכות אכן לא תמיד עולות בקנה אחד עם רעיון שיתוף הידע

ברקע הגל העולמי של שיתוף הידע – ששותפים למוסדות כגון המכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס (MIT), אונסקו, הקהילייה האירופית, אוניברסיטאות שונות

באירופה ובארה"ב ואחרים – עומד חזון דמוקרטי, שוויוני ואופטימי המתבסס על האמונה כי הזכות ללמוד ולדעת היא זכות בסיסית של כל אדם, וכי הידע הוא משאב חיוני, שיש להעמידו לתועלת הכלל. מדובר בחזון רנסנסי של "ספרייה ללא גבולות" כהגדרתו של אראסמוס את בית הדפוס. המצאת הדפוס במאה ה־15, שאיפשרה הדפסה זולה והפצה רחבה של ספרים במאות אלפי עותקים, חוללה שינויים המוגדרים עד היום במונחים של מהפכה. היא תרמה להתפשטות הרנסנס, להצלחת הרפורמציה והמהפכה המדעית והיא הזניקה את אירופה למעמד הגמוני בעולם.

האינטרנט מאפשר הפצת ידע ושיתוף ידע בעוצמות שלא הכרנו עד כה. ההתקדמות הטכנולוגית המואצת נקלטת במהירות והאינטרנט

בכנס חגיגי לרגל השקת פאר - פתיחת אצרות רוח - השתתפו (מימין לשמאל) **יוסי ורדי**, יזם הייטק; **פרופ' ברנדה גורלי**, סגן נגיד האוניברסיטה הפתוחה, בריטניה; **ד"ר יואב יאיר**, ראש שה"ם, המרכז לשילוב טכנולוגיות בהוראה, או"פ; **פרופ' גרשון בן-שחר**, נשיא האוניברסיטה הפתוחה; **פרופ' שיגארו מיאגוה**, חבר מייסד בצוות OCW, MIT, הסופרת **רונית מטלון** ו**פרופ' אורה לימור**, סגנית נשיא האוניברסיטה הפתוחה לעניינים אקדמיים.

בעיה סבוכה שכל העוסקים בנושא מתמודדים אתה היא הקניין הרוחני. מצד אחד, גופים הנושאים את חזון שיתוף הידע מבקשים לפתוח חומרים רבים ואיכותיים ככל האפשר לתועלת הכלל. מצד שני, חוקי זכויות היוצרים מגינים באופן גורף על בעלי הזכויות, שלא תמיד שותפים לחזון הזה. התשלום לבעלי הזכויות הוא אכן אחד הרכיבים הכבדים בעלות פרויקט פאר. מאחר שכל נושא הזכויות ברשת חדש בעולם כולו, קשה לצפות פתרונות לבעיה.

שאלה אחרת נוגעת לעתיד קריאת הספרים והשימוש בהם. האם האינטרנט יסתום את הגולל על הקריאה בספרים ועל הצורך בספריות? הדעות חלוקות. האינטרנט מספק מידע עדכני, זמין ומהיר אך אינו מאפשר את ניבוחות הקריאה בספר ואת העושר ורוחב הדעת שמציעות ספריות המחקר המשובחות. לאן פני הקריאה רק ימים יגידו.

כתובת האתר: <http://per.openu.ac.il>

והדמוקרטיה של קביעת התכנים, ומפורסמת המחלוקת בעניין הוויקיפדיה, שמצד אחד אוגרת ידע רב שלא רק נאסף אלא גם נכתב על ידי המשתמשים, ומצד שני רבים מתריעים על חוסר אמינותה. לאחרונה נפתחה ברשת האינטרנט בצרפת האנציקלופדיה הוותיקה לארוס, כשמטרת היזמים היא להציב משאב ידע אמין מול הוויקיפדיה.

ספרי האוניברסיטה הפתוחה שיועלו לרשת האינטרנט עונים על קריטריונים אלה. מדובר בספרי קורס אקדמיים (textbooks) שנכתבו על ידי מיטב החוקרים ומשמשים לא רק כחומר קורס מחליף מרצה באוניברסיטה הפתוחה, אלא גם כחומר לימוד והוראה של סטודנטים ומרצים בכל המוסדות להשכלה גבוהה בארץ. פתיחתם לציבור הרחב ברשת האינטרנט היא

עליית מדרגה בהגשמת חזון הפתיחות והנגישות לידע העומד ברקע הקמתה של האוניברסיטה הפתוחה, והיא מגבירה את הרלוונטיות החברתית שלה. יש לקוות שמוסדות אחרים המחזיקים באצרות ידע יבואו בעקבותיה.

